

СУЧАСНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ: ПОШУК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД

успіхів у формуванні творчої особистості можна тільки разом, за умови творчої співпраці учнів, батьків та вчителів.

Висновок. Отже, узагальнення досвіду соціально-педагогічної роботи дозволило нам дійти висновку, що творчий потенціал, реалізуючись у творчих зусиллях, пов'язує можливості особистості, її реальне життя в єдиний процес життєтворчості, в якому кожна мить може бути народженням нових можливостей і їх реалізацією.

1. Безпалько О.В., Вайнола Р.Х., Капська А.И. *Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання).* – К., 2002. – 164 с.

2. Варламова Е.П., Степанов С.Ю. *Психологія творчесті унікальності.* – М.: Інститут психології РАН, 2002. – 256 с.

3. Немов Р.С. *Психологія: Учеб. Для студентів вищих пед. учб. заведений: В 3 кн. Кн 2. Психологія образования.* – 3-є изд. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 608 с.

4. Обозов Н.Н., Щецин Г. В. *Психологія роботи з людьми.* – К.: МАУП, 1994. – 136 с.

5. Орбан-Лембрик Л.Е. *Психологія управління: Навчальний посібник.* – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 695 с.

6. Освянецька Л.О. *Творчий потенціал людиноціально-психологічна парадигма: Виступ на конференції.* – Івано-Франківськ, – 2004. – 5 с.

7. Степанов С.Ю. *Рефлексивна практика творческого развития человека и организаций.* – М.: Наука, 2000. – 174 с.

8. Ткач Р.В. *Психологічні особливості творчої активності особистості.* – Запоріжжя: В-во ЗДІА, 1999. – 24 с.

Вікторія Кучеренко, заступник директора з виховної роботи
Боярської ЗОШ І – ІІІ ст.

Київська обл.,
пошукач кафедри теорії та історії педагогіки
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
м. Київ

СУЧАСНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ: ПОШУК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД

У статті йдеться про систему виховної позакласної роботи, її концептуальні засади, визначаються її основні напрямки, форми, дійові засоби її реального втілення у практику навчального закладу.

Постановка проблеми. Виховання – категорія вічна і багатоаспектна, має свою теоретичну основу, збагачену шкільною практикою. Продумане і тісне поєднання цих основ – вивірена гарантія успіху з формування особистості, громадянина, патріота України [1].

Боярська ЗОШ І – ІІІ ст. має історію та традиції, які, на щастя, примножуються і збагачуються. Проте час диктує нові вимоги, задекларовані сучасними освітніми, економічними, соціальними інноваційними процесами, які потребують не лише новітнього інтелектуального кадрового забезпечення, а й перспективного організаційно-педагогічного та інформаційно-методичного забезпечення. *Одним словом – новий час вимагає нового розв'язання проблеми.*

Прагнучи до прогресивних змін у вихованні,

інноваційної організації навчально-виховного процесу та заради виконання поставленої педагогічної мети, що полягає в розвитку творчої особистості учня засобами розвивальних технологій навчання і виховання, колективом школи було розроблено та затверджено власну концептуальну модель виховної системи школи. Її **метою** є розвиток високоінтелектуальної, компетентної, свідомої особистості з громадянською позицією, здатної до самореалізації та прояву своїх можливостей у різних сферах життєдіяльності.

Модель відображає два концептуальні підходи – системну модель процесу виховання та системно-рольову теорію становлення особистості учня.

За концепцією розробленої нами моделі виховання – це цілеспрямоване управління

розвитком особистості, головною метою якого є створення умов для розвитку і саморозвитку учня як суб'єкта життєтворчості, як особистості та індивідуальності. За системно-рольовою теорією становлення особистості дитини відбувається завдяки соціальному механізму наслідування і примноження соціальних цінностей.

На основі цих концепцій і ґрунтується виховна система Боярської ЗОШ І – III ст. №3, пріоритетним завданням якої є виховання, що спонукає до самовиховання особистості.

Аналіз останніх досліджень. Виховання як система поглядів і переконань знаходиться у центрі наукової думки. З'являються аналітичні наукові роботи, в яких ґрунтовно розв'язуються актуальні виховні процеси, аналізується їх стан і перспективи. Скажімо, роботи І. Беха, О. Вишневського, І. Зязюна, А. Капської, О. Киричука, І. Трухїна, К. Чорної, О. Шпака тощо. Вони присвячені різноманітним виховним проблемам, їх процесуальному забезпеченню.

Скажімо, О. Киричук аргументовано розглядає психологічні взаємовідносини в колективі, К. Чорна присвячує свої дослідження моральним аспектам виховного процесу, О. Вишневський особливу увагу звертає на формування в особистості християнських основ поведінки, М. Фіцула ряд робіт актуалізував проблемі виховання дітей зі шкідливими правилами поведінки, І. Трухін вважає за доцільне розглядати проблему взаємовідносин учень – вчитель – учень тощо. Для вироблення і проектування моделі виховної шкільної роботи нашої школи ми творчо використали наукові засади і рекомендації вчених. Водночас ми апробували ряд прогресивних тенденцій з практики роботи шкіл.

Наприклад, НВК "Гімназія №14" м. Луцьк (Волинська обл.), в якому актуалізується проблема сучасних освітніх технологій, "Школа успіху" (Морський ліцей ім. професора М. Александрова, м. Миколаїв, кращих шкіл Київської області та Києво-Святошинського району, зокрема Софіївсько-Борщагівської загальноосвітньої школи тощо.

Це нам дало можливість виробити своє бачення і обґрунтування моделі виховної роботи і тому метою нашої роботи є теоретичні основи і концептуальне забезпечення системи виховної роботи, спрямовані на формування особистості школяра, здатного на творче використання своїх фізичних і знанневих надбань на користь своєї Батьківщини і власного благополуччя.

Виклад основного матеріалу. В основу системи виховної роботи Боярської ЗОШ І – III

ст. №3 покладено ідеї гуманізму. Визначальним у системі є те, що в єдиному освітньому просторі школи навчальна робота органічно переростає у позанавчальну. У ній за допомогою творчих вчителів відбувається переломлення через навчально-виховну призму тієї інформації мікросоціуму, яка стихійно транслюється дітьми. Школа облагороджує цей процес, допомагаючи дитині стати індивідуальним провідником культурних і духовних цінностей [2].

Метою виховання є формування ціннісної системи особистості, тож сам виховний процес спрямований на моделювання варіативних ситуацій ціннісного відбору, що забезпечує сформованість ціннісних ставлень учня до існуючих явищ та процесів суспільства.

Пріоритетними напрямами роботи є розвиток життєвих компетенцій учня: "Я – громадянин", "Я – патріот", "Я – сім'янин", "Я – гуманіст", "Я – здорова особистість", "Я – друг природи", "Я – високодуховна особистість", "Я – висококультурна особистість".

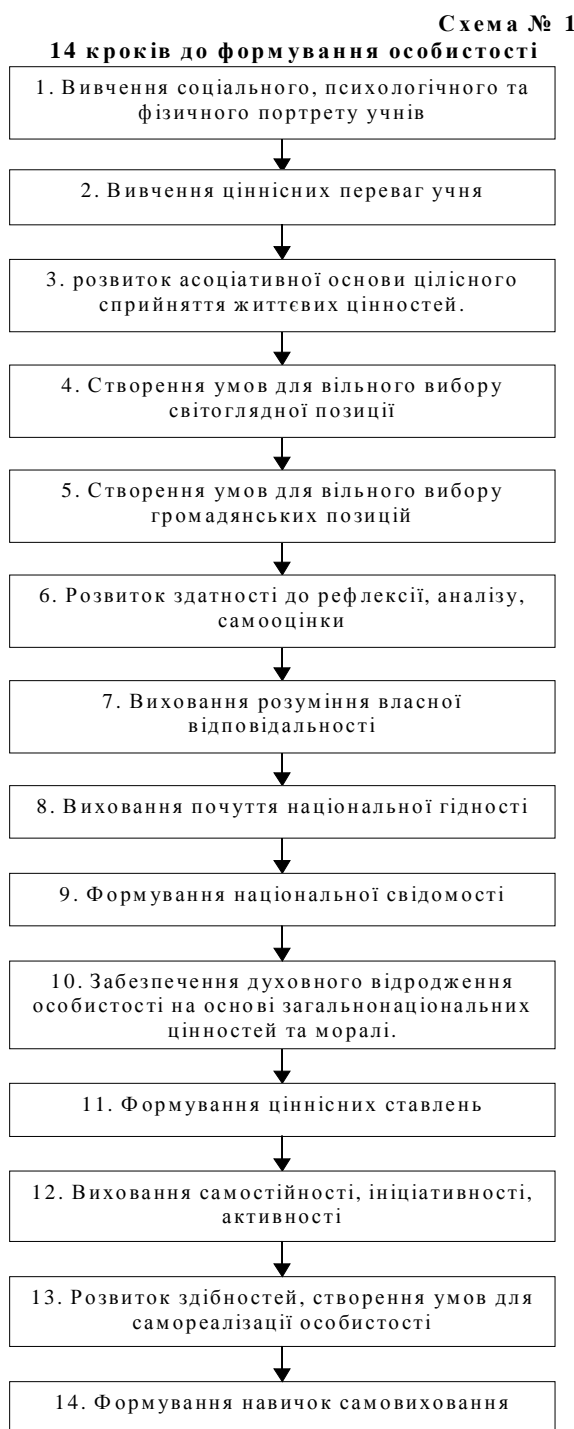
Керуючись основними положеннями Національної програми виховання, ми розробили Програму виховної роботи, за якою працюємо з 2005 року. Її реалізація здійснюється поетапно, базуючись на розроблених колективом школи 14 кроках формування особистості (див. схему №1).

Зупинимось більш детально на етапах технології реалізації програми.

Перший етап (II семестр 2005 – 2006 н.р.). Визначення найбільш важливих проблем у вихованні, обґрунтування їх актуальності, аналіз творчого потенціалу творчого колективу, розробка власної концепції виховної системи та програми виховної роботи школи згідно з цією концепцією. Планування та організація роботи відповідно змісту виховання, створення моделі вихованої особистості. Ознайомлення педагогічного колективу з теоретичними основами та практичними розробками.

Другий етап (I семестр 2006 – 2007 н.р.) реалізація програми, формування ціннісних ставлень особистості, Я-концепції, цілеспрямоване опанування особистістю системи соціальних ролей за такими кроками:

- 1). Оволодіння нормами і правилами поведінки, усвідомлення їхньої сутності, зумовленої потребами суспільно-економічного розвитку України;
- 2). Формування переконань, із застосуванням методів та прийомів, які дозволяють домогтися особливого розуміння суспільних моральних норм;
- 3). Формування почуттів та ціннісних ставлень учня;
- 4). Вироблення вмінь і навичок компетентної

особистості у різних видах життєдіяльності, що передбачає озброєння учнів позитивними уміньми й навичками діяти в процесі суспільних відносин відповідно до норм і правил поведінки;

5). Самовиховання особистості учня, що передбачає опору на розвиток творчих здібностей та власних інтересів учня;

6). Виникнення рушійних сил процесу виховання, тобто виникнення суперечностей між набутим

досвідом та можливостями і способами їх задоволення. Ці суперечності стають рушійною силою, що виступає організуючим началом у процесі формування особистості та спонукає до самовиховання.

Третій етап (11 семестр 2006 – 2007 н.р.) – моніторинг ефективності впровадження програми у практику роботи. Видання навчально-методичних посібників та рекомендацій.

Четвертий етап (2007 – 2008 н.р.) – діагностика рівня сформованості вихованої, компетентної особистості, здатної до самовиховання та самореалізації себе у різних сферах життєдіяльності, вивчення та узагальнення перспективного педагогічного досвіду роботи з формування у дітей, учнівської молоді мотивації до ведення здорового способу життя. Аналіз та підбиття підсумків роботи, визначення найбільш ефективних форм виховання, розробка та впровадження цільових програм з виховання.

Кожний з етапів вимагає організаційно-педагогічних та інформаційно-методичних зусиль, детального аналізу зробленого.

І тому ми намагаємось у своїй практичній роботі задіяти всі наявні “педагогічні ресурси”, бо, як переконає аналіз, ефективність впровадження програми залежить від впорядкованості життя шкільного колективу, взаємозв’язку навчальної та позаурочної роботи, координації всіх виховних заходів, чіткого ритму та організації, наявності єдиного колективу педагогів, учнів, батьків.

Необхідними для реалізації програми є розробка шляхів трансформації поставлених мети та завдань виховання в діяльність класоводів, класних керівників, надання методичної допомоги класним керівникам і класоводам у розробці тематики виховних заходів та планування роботи [5].

Однією з головних умов успішної реалізації програми є участь органів учнівського самоврядування, шкільного департаменту в діяльності виховної системи школи.

Шкільний департамент функціонує в школі з 2002 року. За цей період значно підвищилась ефективність набуття учнями соціального досвіду, організаторських умінь та навичок. Керівним органом шкільного департаменту є рада директорів школи, яку складають директори класних департаментів та завідувачі шкільних відділів, що створені відповідно до напрямів роботи виховної системи школи. Результати діяльності класних департаментів та їх відділів

СУЧАСНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ: ПОШУК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД

фіксуються на “Екрані змагань”, за його допомогою щосеместрово складається рейтинг діяльності класних колективів та нагороджуються переможці в різних номінаціях. Таким чином, самоврядування в школі не виникає “за наказом”, а є ініціативою дітей.

Одним із чинників якості виховання є бажання учнів брати участь у проведенні виховних заходів після уроків. За ініціативи шкільного департаменту в школі проводяться різноманітні заходи, спрямовані на розвиток творчої особистості.

В активі департаменту школи є цілий ряд активних справ. Скажімо, з його ініціативи в мікрорайоні школи переглянута учнівська допомога ветеранам війни і праці, взято під контроль озеленення школи, її подвір’я, а також мікрорайону.

Ці заходи вилилися в проекти “За покликом серця” (розроблений спільно з методичним об’єднанням вчителів історії), “Зимові плоди”, “Збережи ялинку”, “Птах року – 2006”, краєзнавча експедиція “Краса і біль України”. Учні здобули перемогу у районній виставці квітів, хліба “До кожного свята – своя посвята” та в огляді-конкурсі екологічних агітбригад.

Справжньою гордістю школи є команда КВК “Вітаміни”, яка існує з 1996 року. За цей час вона була багаторазовим переможцем районних та обласних змагань, а в 2006 році посіла 2-ге місце на Всеукраїнських змаганнях КВК юних інспекторів руху.

Департамент школи взяв під контроль всю систему оздоровчих заходів.

З 2004 року в школі діє експериментальна програма “Школа сприяння здоров’ю”, завдяки якій школа стала переможцем районного, обласного та всеукраїнського етапів конкурсу – захисту моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров’ю у 2006 році. У рамках цієї роботи, педагогічним колективом школи була розроблена і впроваджена власна концептуальна модель “Школи сприяння здоров’ю” під гаслом: “Від школи сприяння здоров’ю до життєвої компетенції та інтеграції в суспільство”, а також авторська програма, метою якої є формування навичок здорового способу життя в учнів.

Ця мета досягається реалізацією таких завдань:

- розробка власної концептуальної моделі “Школи сприяння здоров’ю”;
- створення координаційної ради школи;
- створення у школі цілісної системи формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя;

- впровадження у навчально-виховний процес особистісно зорієнтованої методики формування в учнів навичок здорового способу життя;

- сприяння комплексним заходам на всіх рівнях освіти – початкова школа, середня;

- створення сприятливих умов для збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку всіх суб’єктів освітнього процесу;

- створення позитивної психологічної атмосфери шкільного життя;

- проведення медичних, психологічних та соціологічних досліджень з метою ранньої діагностики захворювань та виявлення учнів з девіантною поведінкою, що схильні до шкідливих звичок;

- підготовка та проведення медичного, педагогічного, соціально-психологічного моніторингу, що сприятиме своєчасній оцінці ефективності реалізації здоров’я, зміцнюючих програм, а в разі необхідності їх коректування, прийняття додаткових організаційних рішень;

- проведення просвітницько-навчальних заходів з метою формування стійкого інтересу учнів до здорового способу життя, негативного ставлення до шкідливих звичок, підвищення рівня гігієнічної культури, санітарної освіти, відповідального ставлення до свого здоров’я;

- створення науково-методичної та інформаційної бази з профілактики негативних явищ та пропаганди здорового способу життя, формування культури здоров’я, регіонального, вітчизняного та зарубіжного досвіду, результатів моніторингових досліджень;

- визначити пріоритетом формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у роботі з батьками та громадськістю.

Координаторами програми є Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи Міністерства освіти і науки України та Районна Координаційна рада.

Як наслідок, у 2006 – 2007 навчальному році кількість захворювань учнів різного віку зменшилась на 38,2 відсотка, порівнюючи з 2004 – 2005 навчальним роком. Слід додати, що у цій програмі активну участь беруть вчителі – вони не лише фізкультурні агітатори і пропагандисти, а і активні учасники фізкультурно-спортивних змагань – педагогічний колектив займає провідне місце в Києво-Святошинському районі в комплексній вчительській олімпіаді.

Навчання здоровому способу життя є системним і таким, що сприяє гармонійному розвитку психофізичних здібностей учнів. Школа забезпечує засвоєння учнями комплексу конкретних знань про здоровий спосіб життя, зокрема, про:

- прості та дієві заходи захисту організму від

інфекцій:

- значення дотримання правил санітарії та гігієни для здоров'я дитини;
- роль правильного харчування та вітамінізації для здоров'я дитини;
- вплив тютюнопаління, алкоголю, наркотиків та токсичних речовин на дитячий організм;
- доцільний режим харчування, корисні й шкідливі продукти харчування;
- наслідки ВІЛ-інфекції / СНІДу для організму дитини;
- профілактику хвороб засобами вакцинації;
- культуру статевої поведінки;
- обов'язкове виконання комплексу ранкової гімнастики, динамічних пауз на кожному уроці та на перервах;

- участь у спеціальних заняттях-тренінгах, гуртках з волейболу, баскетболу, загальної фізичної підготовки, клубів, спортивних секціях тощо; занять на факультативах з ОБЖД біології та екології, систематично організованих виховних справах (згідно з програмою виховної роботи з учнівським колективом класу, школи), спрямованих на формування навичок здорового способу життя; лекторіях лікарів, спортивних змаганнях, днях здоров'я, ігрових програмах районною лікарнею, Києво-Святошинським центром соціально-психологічної реабілітації населення та його інформування з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та Державним науково-дослідним центром з проблем гігієни харчування МОЗ України.

Чільне місце в системі виховної роботи займає організація роботи з батьками, спрямована на формування їхньої педагогічної культури. Практикуються такі форми роботи з батьками, як конференції, диспути, круглі столи, методи анкетування та інтерв'ю. Ефективно працює загальношкільний батьківський комітет та батьківські комітети класів. Випускається газета БАРС (батьківська агітаційно-роз'яснювальна служба). Батьки є активними учасниками навчально-виховного процесу

Педагоги школи з повагою ставляться до виховного процесу, який відбувається вдома, і будують свою роботу, спираючись на інтереси родин та їх дітей. Для батьків створено консультпункт "Партнери" з проблем профілактики дитячих захворювань, зміцнення здоров'я, попередження тютюнопаління та інші. У школі передбачено різні форми спілкування і взаємодії між родинами і вчителями – письмові, індивідуальні (особисті зустрічі), колективні, групові. Особливо велика увага звертається на роботу з батьками в початковій школі, де

створюються умови для набуття батьками педагогічного досвіду з формування здорового способу життя. Технологія роботи з батьками включає: спілкування, надання інформаційної, психолого-педагогічної підтримки, використання громадських ресурсів, залучення батьків до участі в різних заходах, передбачених Програмою, батьківські збори, візити додому, діяльність батьківських груп підтримки. В школі налагоджено роботу постійно діючого інформаційно-медичного семінару-лекторію для учнів, батьків та педагогічних працівників з участю лікарів центральної районної лікарні.

Запорукою ефективності виховної роботи є діагностування стану функціонування суб'єктів виховного процесу, виявлення його позитивних та негативних сторін, причин і факторів впливу на нього. У діагностуванні виховної роботи школи застосовується комплекс таких методів дослідження: спостереження, моделювання, метод рейтингу, опитування, анкетування, інтерв'ювання, педагогічний консиліум.

В основі аналізу результативності виховної роботи школи залежить моніторинг якості виховного процесу, що здійснюється систематично з усіх напрямів роботи.

За останні роки у школі значно покращились умови матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення роботи. Кабінет виховної роботи укомплектований необхідною навчальною та науково-методичною літературою. Створено комп'ютерний центр, працює кабінет соціально-психологічної служби спортивний майданчик, актовий зал на 250 місць, спортивний зал. Бібліотека школи постійно поповнює свій фонд періодикою з проблем виховання.

Однією з головних умов ефективності виховної роботи є її планування як спільна творчість педагогічного та учнівського колективів. Система планування передбачає складання перспективного річного плану виховної роботи школи, щомісячного, тижневого та щоденного, плану роботи координаційної ради сприяння здоров'ю. Окремо планується робота з обдарованими учнями, з дітьми, схильними до девіантної поведінки, з сім'ями, що потребують особливої уваги, з превентивного виховання. Планування роботи учнівського самоврядування (шкільного департаменту) включає план роботи ради директорів та всіх відділів шкільного департаменту.

У школі за багато років виробилася чітка система: план – задіяні суб'єкти – процес – аналіз – план. Це дає можливість створити в школі організаційну, трудову і виконавську дисципліну.

ХРИСТИЯНСЬКІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРИ У ВИХОВАННІ МОЛОДІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На щастя, байдужі залишилися на узбіччі навчально-виховного процесу.

Зроблено чимало, робиться значно, але час вимагає постійного пошуку нових підходів, нових завдань, а розв'язання їх залежатиме від високої відповідальності і освітянського сумління.

Висновки. Отже у своїй роботі, без зайвої скромності, ми розповіли дешицю її (надіємося на подальшу роботу) – вона багатогранна, торкається всіх сфер широкої педагогічної діяльності, в якій задіяні всі педагогічні інститути: педагоги, учні, батьки, позакласні і позашкільні суб'єкти, громада. І якщо ми маємо перші, бодай скромні, успіхи, то це результат гармонійних зусиль всіх названих суб'єктів.

Що це дало:

- Школа працює вже три роки на високому дидактичному рівні – якісний показник складає до 72 відсотків;

- майже 84,2 відсотка випускників стають студентами вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації;

- 89,2 відсотка учнів, 71,4 відсотка вчителів – активні учасники фізкультурно-оздоровчих занять;

- у системі виховної роботи прижилися інтерактивні методи та форми роботи: аукціони ідей, творчі мозаїки, мозковий штурм, різноманітні

тренінги тощо;

- 3 останні роки жоден учень не стоїть на обліку в комісії справ неповнолітніх;

- школа останні 5 навчальних років займає провідні навчально-виховні позиції в рейтингу шкіл пристоличного Києво-Святошинського району;

- результатом творчої діяльності учнів та педколективу стало почесне перше місце в районному рейтингу участі учнів у різноманітних конкурсах, які проводились у 2005 – 2006 н.р. Проте школа не зупиняється на досягнутому, а йде вперед, до нових перемог, до здійснення головної мети – формування свідомої особистості, готової до вибору свого місця в житті та здатної успішно реалізувати себе у всіх сферах життєдіяльності.

1. Бех І. *Особистісно зорієнтоване виховання* – К.: Либідь, 2003 с.

2. Бойко А. *Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації* – К.: Вища школа, 1996.

3. Вишневецький О. *Теоретичні основи сучасної української педагогіки* – Дрогобич: “Коло”. – 2006.

4. *Концептуальні засади демократизації і реформування освіти в Україні* – К., Школяр. – 1997.

5. Трухін І., Шпак О. *Основи шкільного виховання: навчальний посібник* – К., Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.

Наталія Примаченко, пошукач

*Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
м. Київ*

ХРИСТИЯНСЬКІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРИ У ВИХОВАННІ МОЛОДІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті йдеться про культуру як суспільно-культурне середовище, що формує певний тип особистості, як суто людський спосіб існування, як скарбниця результатів людської творчості.

Постановка проблеми. Термін “культура” латинського походження (cultura – обробка, розвиток, виховання) і спочатку означав виділення ґрунту, його обробка. Спочатку під культурою розумілися всі зміни в природному об'єкті, що проходили під впливом людини. Вперше термін “культура” виник у Давній Греції і перекладався як освічений. Весь світ поділявся на освічений та неосвічений. Все, що знаходилося в Греції, вважалося культурним, а за її межами – то варвари. Надалі слово “культура” отримало узагальнене значення і ним почали називати все створене людиною. При такому підході культура розуміється як створена людиною “друга

природа”. Культура включає у себе результати матеріального і духовного виробництва.

Культура – специфічний спосіб організації розвитку життєдіяльності людини, виявлений в результаті матеріальної і духовної праці, в сукупності ставлення людини до природи, відносини між собою і до самих себе.

Зазначимо, що предмет культурології та її вивчення студентами ВНЗ розроблено авторами Валентиною та Віктором Здоровенко, які стверджують, що культура зорієнтована на інтеграцію всіх видів і способів людської діяльності під кутом зорурозвитку, вдосконалення самої людини як суб'єкта і водночас об'єкта цієї діяльності [2].